

Teatrlara daxil ola bilməyən yüngül gülüş

“Ortaq bir nöqtə tapmaq lazımdır ki, sənət bayağılığa yuvarlanmasın, eyni zamanda da insanlara yaxın olsun”

İl olub 2019. Ötən illərə nəzərə salsaq, incəsənətin iki böyük qolu - teatr və kino sahəsində bir çox nailiyyətlərin əldə edildiyinin şahidi olarıq. Bir ölkənin tanınması üçün məhz bu iki sənət sahəsinin müstəsna rolu var. Kino sənətində son illər yaranan yeni nəfəs, komediya filmlərinin çəkilməsi, kinoteatrlarda xarici filmlərlə rəqabət aparması gözəl tendensiyadır. Ancaq bu kinoların keyfiyyəti, insanlara ötürdüüyü mesajlar necə, yerindədir-mi? Ticarət mərkəzlərində yerləşən kinoteatrlarımızın yanından keçmək mümkün deyil. İnsanlar “Bozbaş”ların, “Fələkət”lərin filmləri üçün hətta növbəyə düzülürlər. Könül istər ki, bu növbəni teatrlarımızda da görək.

Bəzən düşünürük ki, müasir dövrdür, insanlar daha çox elektron versiyalara, texnologiyaların yaratdığı imkanlardan istifadə edib, yeni şeylərə baxmaq istəyir. Teatr da canlıdır axı, hər şeyin kompyuterləşdiyi bir zamanda əlimizdə canlı qalan yeganə sənət növlərindən biridir. Yaxşı olmadımı, 10-15 manat kinoteatrlara pul verib bilet alanlar 7 manat verib teatrlara bilet alaydılar. Mirzə Fətəli Axundzadənin insanları necə ayıltığını, Cəlil Məmmədquluzadənin dilimizi, milli-mənəvi dəyərləri qorumağın vacibliyini necə vurğuladığını görəydilər. Bəzən deyirlər ki, indi göbələk kimi yaranan komediyalar, yeni filmlər teatrın effektini, təsir gücünü öldürüb. Mənsə bu fikirlərlə razılaşmayanlardanam. Teatrın tamaşaçısı az da olsa var. Müəyyən bir kütlə var ki, onun nümayəndələri mənəvi istirahəti teatrlarda görür, məhz burda zövq alırlar.

Teatr və kino tamaşaçıları arasında yaranan bu fərqi aradan qaldırmağın yollarını axtarmağa çalışdıq. Görəsən kinoteatrlarda müşahidə olunan bu anlaşıqları teatra yönləndirmək olarmı? Olarsa bunun hansı yolları var? Teatrları necə kommersiyalaşdırma birləri? Onlar bu yüngül komediya filmləri ilə necə rəqabət aparırlar və apara bilirlərmi? Bu kimi suallarımıza cavab tapmağa çalışdıq.

Akademik Milli Dram Teatrının direktor müavini Hacıbaba Məmmədov mövzu ilə bağlı öz fikirlərini bizimlə bölüşməkdən imtina etmədi. O, teatrın canlı sənət növü olmasından, keçdiyi uzun, şərəfli yolun çətinliklərindən, zaman-zaman üzleşdiyi problemlərdən necə xilas olub bu zamana qədər gəlib çatmasından danışdı: “Teatr tamaşaçısının zövqü başqadır. Teatr hər zaman elit sənət olub. Qeyd etdiyiniz həmin filmlərə gədən tamaşaçılara nəzər salsanız, görürsünüz

ki, müəyyən bir təbəqə var ki, onlar deyib-gülmək, əylənmək üçün məhz həmin filmlərə baxmağa üstünlük verirlər. Ancaq teatra bu məqsədlə gedə bilməzlər. Teatr komediyası, faciəsi, dram əsəri ilə öz ağırlığını qoruyub saxlayan böyük bir yaradıcı ocaqdır. Sizə bir misal çəkim. Bir müddət ölkəyə Çin məhsulları gələndə, insanlar gedib Çin malı alırdı. Müəyyən müddət sonra həmin məhsulların keyfiyyətsiz olduğunu gördülər və Çin məhsullarından imtina etdilər, başqa məhsullara üstünlük verməyə başladılar. Bu misalı həmin o komediya filmlərinə də şamil edə bilərik. Yəni ki, bir müddətdən sonra bizdə daha keyfiyyətli filmlər çəkilecək və biz onlara meyllənəcəyik. İndi kimlərsə kinoya gedirsə, həmin kinolarla teatrı müqayisə etmək düzgün baxış tərzidir deyil. Axı Çin malı ölkəyə gələndə, brend mağazaları məhsullarını dəyişib Çin malı satmadılar. Təbii ki, satışları bir az aşağı düşdü, ancaq öz sanbalını qoruyub saxladılar. Teatr da onun kimi”.

H.Məmmədov teatrımızın bu proseslə üzleşdiyini və ondan alınacaq şəkildə çıxıldığını qeyd etdi: “Hazırda ölkəmizdə beynəlxalq teatr konfransları, beynəlxalq teatr festivalları keçirilir, eyni zamanda Azərbaycan teatrları beynəlxalq festival və konfranslarda iştirak edir. Avropa və dünya teatrlarına inteqrasiyası edirik. O ki qaldı tamaşaçı istəyinə, biz bunu nəzərə almağa çalışırıq. Film elədir ki, onu çəkməzdən əvvəl prodüser hazırlaşır, satış bazarını nəzərə alır. Teatrda dövr, müasir zamanla bağlı məsələlər qoyulanda, tamaşaçı buna daha çox gəlir. Təbii ki, teatrdə bütün bunları nəzərə alınır. Tamaşa var ki, dövrlə səsleşir, ayaqlaşır və kifayət qədər tamaşaçı gəlir. Ancaq elə tamaşalar da var ki, ona az tamaşaçı gəlir. Bu, tə-

bii haldır. Teatrı təmiz bazar üslubuna keçirmək də düzgün deyil. Bu gün tamaşaçı hər nəyi istəyirsə, teatr onu səhnələşdirmək məcburiyyətində deyil. Təbii ki, hər bir teatrın kassalarına hesablanmış tamaşalar da olur. Tamaşa var ki, festival üçün nəzərdə tutulub, tamaşa da var ki, yalnız daxili bazar üçün hazırlanıb. Bu baxımdan müxtəlif səpkili tamaşalar hazırlanır. Filmlər də onun kimi. Haqqında danışdığımız həmin komediya filmləri festivallara gedə bilməz. O filmlər festivallara gedir ki, onun keyfiyyəti, ssenarisi daha sanballıdır, xarici filmlərlə rəqabət apara bilər”.

Bakı Uşaq Teatrının direktoru İntiqam Soltan bizimlə söhbətində bildirdi ki, kinoteatrlarımızda həmin filmlərin anlaşılacaq yaratması o demək deyil ki, insanların komediya filmlərinə meylli çoxalıb: “Heç kəs düşünməsin ki, əgər kinoteatrlarda həmin filmlər anlaşılacaq keçirsə, bu bizim çəkilən kinoların keyfiyyətindən xəbər verir. Sadəcə olaraq, kinoprodüserlərimiz daha təcrübəli olublar. Onlar bizim insanların zəif damarını tutmağı bacarıblar. Kinoteatrlarda yeni çəkilən filmlərə olan bu anlaşılmağın hamısı aldadıcıdır. Bu filmləri Azərbaycandan kənara çıxarıb sata bilirikmi? Məsələ burasındadır və bu, acınacaqlı bir reallıqdır. Teatrımızın da vəziyyəti təxminən ona bənzərdir. İstənilən halda teatra dövlət qayğısı lazımdır. Əks təqdirdə, o cibgir kommersantlar cılız materiallara ekrana çıxacaq və xalqı öz arxasınca aparacaq”.

İ.Soltan deyir ki, yetişməkdə olan gənclərin cəmiyyətə hazırlanması üçün ilk növbədə valideynlərin məlumatlandırılması vacibdir. Məhz bu yolla teatral tamaşaçı yetişdirmək mümkün olacaq: “10-15 il bundan

əvvəl keyfiyyətsiz filmlərin çəkilməsi ilə insanların zövqü ilə oynanılmağa başlandı. Bu gün yetişən həmin o zövqsüz tamaşaçılar filmlərə axın edir. İnsanlar öz mənəviyyatının aclığını hiss edirlər. Bunu nə iləsə doldurmalıdırlar axı. Onların gülməyə ehtiyacı var. Çox yaxın zamanlarda komediyalar teatrlara da yol açacaq. O gün uzaqda deyil. Həmin o şit zarafatlarla dolu olan filmlərin teatr formasına baxacağıımız günlər yaxın gələcəkdədir”.

Teatrın direktoru bildirdi ki, Bakı Uşaq Teatrı tamaşaçı baxımından korluq çəkmir: “Biz heç zaman tamaşaçılara zorla bilet satmamışıq. Teatrımızın Yeni İldə göstərdiyi tamaşa ilə əlaqədar nə qədər zənglər qəbul etdim. Zəng edib deyirdilər ki, Azərbaycanda belə tamaşaların hazırlanmasından xəbərsiz idik”.

Sənəşünas, Musiqili Teatrda xarici əlaqələr üzrə koordinator Rəcəb Məmmədov deyir ki, tamaşaçının marağı bu dəqiqə yüngül komediyalardır: “Sənət adamları seçim qarşısında qalıblar - ya ciddi sənətlə məşğul olmalıdırlar, ya da tamaşaçının zövqünü oxşayan sənətlə. Bu seçim vacibdir. Ortaq bir nöqtə tapmaq lazımdır ki, sənət bayağılığa yuvarlanmasın, eyni zamanda da insanlara yaxın olsun. Klassik, dramatik ədəbiyyatda o qədər gözəl əsərlər var ki, onları müasir, gözəl şəkildə səhnələşdirmək mümkündür. Mənim ələmdə o bayağı mövzulara müraciət etmək tamaşaçını təhqir etmək deməkdir. Tamaşaçı təbii ki, onlara baxıb əylənir. Məsələ burasındadır ki, əyləndikdən sonra onların yaddaşında heç nə qalmır. Tamaşaçını yetişdirmək lazımdır. Əgər bu günün tamaşaçıları uşaq, kukla teatrlarına getməyibse, onları birdən-birə böyük teatrlara gətirmək çətindir. Belə olan halda, həmin tamaşaçılar tamaşanı yarımçıq tərk edəcəklər. Bu estetikanı onlara uşaqılıqdan aşılamaq lazımdır. Tək teatra deyil, incəsənətin bütün növlərinə cəlb etmək zəruridir. Hesab edirik ki, teatrı aşağı siniflərdə uşaqlara tədris etmək lazımdır. Dərslük kimi olarsa, bu öz nəticəsini göstərəcəkdir”.

R.Məmmədov öz təəssüratlarını bölüşərək yunan teatr ənənələrindən bəhs etdi: “Təxminən bir neçə il əvvəl Yunan Milli Dram Teatrı ilə layihəmiz vardı. Onlarla tez-tez ünsiyyətdə olurduq. Bizim onlarla əməkdaşlıq etdiyimiz bu ərəfələrdə Yunanıstan böyük maliyyə böhranı keçirirdi. Onların teatr cameəsinin bir nümayəndəsi ilə söhbət əsnasında soruşdum ki, yaqın ki, bu böhran teatrlara da təsir edər. Bildirdi ki, əksinə, son 10 ildə teatrlara böyük tamaşaçı axını var. Dedi ki, insanlar problemi olanda, cavabı tapmaq üçün teatrlara üz tuturlar. Belə bir sübut var. İnsanlar onları maraqlandıran, maraq dairəsində olan filmlərə, tamaşalara baxmaq istəyirlər. Rejissorlar da elə mövzular da tapıb ortalığa çıxarmalıdırlar ki, cəmiyyətdəki problemlərlə üst-üstə düşsün. Bu gün bizim cəmiyyətdə azmi problem var? Deyirsiniz ki, teatrlarda klassik əsərlər səhnələşdirilir. Ancaq klassik əsərlərin içində o qədər problemlər var ki. Mikayıl Mikayılov Akademik Milli Dram Teatrının səhnəsində “Müfəttiş” əsərini səhnələşdirmişdi. Onun səhnələşdirdiyi bu tamaşa çox gözəl alınmışdı. Qoçul sağ olanda, heç orada qoyulan problemlər bu qədər aktual deyildi, orada qeyd olunan məsələlər indi daha çox aktualdır. Belə əsərlərlə və quruluşla tamaşaçıları teatra cəlb etmək mümkündür”.

Xəyalə Rəis